

Tiltak i skolemiljøsaker

Alle situasjoner der en elev opplever å ikke ha et trygt og godt skolemiljø er ulike, og krever tilpassede tiltak. Tiltakene kan også brukes i det forebyggende arbeidet med å utvikle et trygt og godt skolemiljø.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 01.09.2024

Gode undersøkelser og analyser er en forutsetning for at dere skal kunne vurdere hva som er egnede tiltak. Bruk deres profesjonelle skjønn og vurder hva som er til elevens beste. Kvaliteten på gjennomføringen av tiltak avhenger i stor grad av de ansattes kompetanse, motivasjon og holdninger.

Det er essensielt at dere samarbeider godt med foreldrene når dere setter inn tiltak for en elev som har opplevd mobbing eller andre krenkelser, eller av andre grunner ikke har det trygt og godt på skolen.

Ofte er det behov for å sette inn tiltak både på individ-, gruppe-, og skolenivå samtidig. Det kan også være aktuelt å sette inn noen tiltak umiddelbart, samtidig som dere undersøker saken. Det er viktig at dere gjennomfører disse tiltakene på en måte som ikke kan forverre situasjonen for eleven.

Tiltak for å skape trygghet og tillit

Disse tiltakene legger vekt på å skape trygghet og reetablere elevens tillit til dere ansatte og andre elever. Elevene møter ulike situasjoner på skolen der dere kan bidra til trygghet og tillit gjennom tilstedeværelse og måter å organisere skolehverdagen på.

Tett oppfølging over tid

Når en elev opplever at tilliten til medelever og/eller de ansatte er brutt eller sterkt redusert, må dere bruke tid på å trygge eleven og reetablere tilliten. Eleven trenger ofte å trygges og få

retablere positive relasjoner til både medelever og ansatte. Da kan det være hensiktsmessig at en ansatt som har en god relasjon til eleven får ansvar for å være elevens kontaktperson, og følge eleven tett over tid. Dere må vektlegge elevens mening når dere avgjør hvem som skal følge opp eleven.

Kontaktpersonen har jevnlig samtaler og møter med eleven for å trygge og resosialisere. Elevens situasjon og behov avgjør når, hvor og hva samtalene skal handle om. Hvis eleven ønsker det, kan kontaktpersonen være i dialog med foreldrene og de andre voksne som følger opp eleven og elevgruppa. Dere bør ikke organisere tiltaket på en måte som reduserer elevens mulighet til å bygge relasjoner med medelever.

Trygge gjennom tett voksenkontakt

Når skolemiljøet oppleves utrygt, kan et tiltak være å forsterke voksentettheten rundt en gruppe, eller én eller flere elever som kan ha behov for tettere voksenkontakt. Sørg for at elever som ikke har det trygt og godt alltid har noen på skolen å gå til hvis de trenger det.

Det er viktig at ledelsen er bevisst på hvem av de ansatte som er egnet for å arbeide med elevgruppen eller eleven. Den eller de dere velger må ha kapasitet og motivasjon for oppgaven. Dere kan også vurdere å innhente ekstern kompetanse, som kan veilede og støtte både ledelsen og de ansatte. Ansatte som står i krevende situasjoner, må ikke oppleve å stå alene.

Skolen må følge opp de ansatte som skal følge elever tett, og sørge for at de får delt erfaringene sine med andre. Ledelsen og ansatte må være enige om hvordan dere skal følge opp elever som ikke har det trygt og godt. Dette gjelder både elever som blir utsatt for mobbing eller andre krenkelser, og elever som utsetter andre for krenkelser. I tillegg er det viktig at dere ansatte er oppdaterte på situasjonen til de aktuelle elevene og elevgruppene.

Tett voksenkontakt kan være nyttig gjennom hele skoledagen. Under følger noen eksempler på hvordan tett voksenkontakt kan se ut i ulike situasjoner.

Ved starten på skoledagen

- Være tett på elevgrupper for å forebygge negative hendelser.
- Møte elever som føler seg utrygge hvis eleven ønsker det.
- Ved overganger.
- Ha tydelige forventninger og trene på hvordan elevene skal være med og mot hverandre i overganger mellom aktiviteter.
- Være oppmerksom på uteområde, garderober, kantine, områder mellom undervisningsrom og lignende.

I læringsøkter

- Sikre god oppstart og avslutning av læringsøkter.
- Sikre trygge overganger.
- Trygge elever i undervisningen og vurderingssituasjoner slik at de kan oppleve mestring og få vist kompetansen sin.
- Bestemme for eksempel gruppeinndelinger og valg av læringspartnere på forhånd.
- Ha mulighet til å følge opp elever umiddelbart hvis de har behov for samtale, støtte eller annen oppfølging.

I friminutt

- En eller flere ansatte har et spesielt ansvar for å observere og følge opp aktuelle elever og elevgrupper.
- Kartlegge og risikovurdere skolens område som grunnlag for en dekkende tilsynsplan.
- Sikre at tilsynsplanen følges hvis en ansatte er fraværende.
- Være aktiv med å hjelpe elevene med relasjonsbygging.
- Ha tilrettelagte aktiviteter inne i en periode hvis en elev opplever utrygghet ute.

På skoleveien

Forhold på skoleveien kan gjøre at eleven ikke har et trygt og godt skolemiljø. Skolen har da ansvar for å undersøke saken og sette inn tiltak. Det kan innebære å hente inn informasjon fra for eksempel buss- eller drosjesjåføren. Dere kan også sette inn tiltak i skolemiljø saker som gjelder på skoleveien, som for eksempel følgegrupper, trafikkvakter eller tilsyn.

Trygge gjennom organisering

Noen ganger kan måten skolen er organisert på, bidra til å opprettholde at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Dere bør analysere hvordan dere organiserer for eksempel opplæringen, pauser, elevgrupper og lærerteam for å kunne gjøre eventuelle endringer. Det er viktig at organiseringsløsningene dere velger ikke bidrar til å segregere elever, som for eksempel at en elev tas ut av fellesskapet over lengre perioder.

Når elevene jobber i grupper eller par er det alltid læreren som bør bestemme hvem som skal jobbe sammen, og hvor elevene skal jobbe. Læreren kjenner til dynamikkene i elevgruppa, og kan ta ekstra hensyn til eleven som ikke opplever å ha det trygt og godt.

Læreren må hjelpe alle elevene til å bidra positivt i fellesskapet, gjennom godt planlagte

læringsaktiviteter. Det har stor betydning for hver enkelt elev. I elevgrupper der noen ikke har det trygt og godt blir lærerens valg av organisering og arbeidsmåter ekstra betydningsfulle.

Tiltak for å bedre relasjoner

Disse tiltakene legger vekt på å styrke og reetablere relasjoner som har blitt svekket eller brutt. Til grunn for tiltakene ligger en forståelse av at relasjoner er dynamiske og kan endres. Tiltakene har som mål at eleven skal oppleve inkludering og tilhørighet i felleskapet.

Opprette egne elevgrupper

Et tiltak for å bedre relasjonene mellom elevene kan være å opprette en egen elevgruppe, med medelever som gjør ulike aktiviteter sammen med eleven som ikke har et trygt og godt skolemiljø. En slik elevgruppe kan øke muligheten for at en elev som har opplevd å stå utenfor fellesskapet eller har vært utsatt for mobbing eller andre krenkelser blir resosialisert og inkludert.

Eleven som ikke har det trygt og godt må selv ønske at læreren oppretter en gruppe, og både eleven selv og foreldrene må samtykke til tiltaket. Eleven velger selv ut noen av sine medelever som eleven er trygg på, og noen hen ønsker å bli bedre kjent med. Elevene som er foreslått inn i gruppa bør spørres individuelt. Det må være frivillig å være med, og elevene som velges ut må også være engasjerte og motiverte for å være med. Elevenes foreldre må samtykke.

Hensikten med gruppa bør komme tydelig frem. Det er viktig at eleven som ikke har det trygt og godt får godkjenne hva skolen formidler til medlemmene av gruppa om bakgrunnen for at den opprettes. Eleven som ikke har det trygt og godt må oppleve gruppa som en støtte og trygghet for at dette skal være et godt tiltak. Tiltaket kan settes i gang som følge av en systematisk kartlegging av det sosiale samspillet i klassen.

Gjennomføring

En ansatt med en nær og god relasjon til eleven bør lede gruppa. Det kan for eksempel være kontaktlærer, helsesykepleier, sosiallærer eller en miljøterapeut. Den ansatte har ansvaret for møtene og organiseringen av gruppa. Det krever god kompetanse og sensitivitet for å forstå de ulike elevenes roller og behov. Den ansattes rolle som leder er avgjørende, og det er viktig at elevene får medvirke aktivt til arbeidet i gruppa. Tiltaket må dessuten være godt forankret i skolen og ha støtte av foreldrene.

I første møte foreslår og drøfter elevene positive sosiale aktiviteter de skal gjennomføre. Den

ansatte har ansvaret for å sikre at de foreslåtte aktivitetene er akseptert og forstått. Det er også viktig å få frem elevene tenker om aktiviteten.

Utfordringer ved tiltaket

Noen ganger gjør dynamikken på skolen at elevene frykter for å bli utsatt for krenkelser eller ekskludert. Da kan det oppleves som sosialt risikabelt å delta i en slik elevgruppe.

Eleven som gruppa er opprettet for kan oppleve det som belastende at andre blir involvert i deres situasjon. Medelever i gruppa kan være engstelige for å få redusert kontakt med andre venner eller miste sin rolle og status.

Dere bør ikke gjennomføre tiltaket hvis elevene ikke får mulighet til å medvirke. Da kan gruppa i verste fall virke mot sin hensikt og bidra til økt isolasjon og utenforskap for eleven. Det er derfor viktig at den ansatte har en løpende dialog med alle elevene i gruppa.

Gjøre aktiviteter sammen

Noen ganger vil undersøkelsene dere gjør i en skolemiljøsak avdekke en negativ eller svak relasjon mellom en ansatt og en elev er negativ eller svak. Hvis relasjonen for eksempel preges av irettesettelser og kontroll fra den ansattes side, kan dere legge til rette for at den ansatte og eleven får tid sammen til å reetablere, redefinere og styrke relasjonen.

Den ansatte må jobbe for å få innpass hos eleven som av ulike grunner enten trekker seg unna, avviser kontakt eller utfordrer relasjonen. Den ansatte må da innta en ny rolle i samspillet og være genuint og oppmerksomt til stede i møtet med eleven.

Ved at eleven og den ansatte gjør en lystbetont aktivitet sammen, legger dere til rette for å styrke relasjonen på sikt. Den ansatte og eleven fyller opp en konto av gode opplevelser, som også vil kunne bidra til at relasjonen tåler motgang hvis situasjonen og relasjonen blir utfordrende igjen.

For å lykkes med tiltaket må

- den ansatte ønske å forbedre sin relasjon til eleven
- den ansatte ta hensyn til elevens ønsker og interesser
- skoleledelsen gi tiltaket tid og mulighet til å bli gjennomført
- de ansatte som gjennomfører tiltaket samarbeide og utveksle erfaringer og ideer
- eleven og foreldrene være informert og støtte opp om tiltaket

Forberedelser

Finn først ut hva som er elevens interesser og mestringsområder, og hva eleven selv ønsker å gjøre. Her er det viktig at dere gjør gode undersøkelser på forhånd for å treffe riktig. Det bør være en aktivitet eleven mestrer og er motivert for, for eksempel et spill eller en læringsaktivitet i et fag eleven liker spesielt godt.

Det tar tid å bygge relasjoner, og dere må vurdere hvor lang tidsperiode tiltaket skal vare. Kortere og hyppigere treff er bedre enn få og lange, fordi det kan gi raskere framdrift i relasjonsbyggingen.

Aktiviteten skal verken gjennomføres som en belønning for ønsket atferd eller som en konsekvens av uønsket atferd. Den skal gjennomføres uavhengig av hva som har skjedd tidligere på dagen, dagen i forveien eller ved forrige aktivitet.

Gjennomføring

Den ansatte bør

- følge eleven i aktiviteten og ikke være styrende
- oppmuntre og støtte elevens initiativ, vise interesse og følge sensitivt med
- «jakte på» elevens positive atferd og beskrive denne på en enkel og naturlig måte, i motsetning til å tolke, vurdere, korrigere og stille kritiske spørsmål
- komme med gjennomtenkte og anerkjennende utsagn
- forberede eleven på overganger og avslutninger av både den enkelte aktiviteten og hele tiltaket

Vurdere om det er riktig tiltak

Tiltaket kan innebære at eleven er ute av fellesskapet i kortere perioder. Det er viktig at dere gjør vurderinger av hvor ofte eleven tas ut av det faglige og sosiale fellesskapet. For noen elever kan tiltaket oppleves stigmatiserende, og da må dere sette inn andre tiltak.

Hvis eleven opplever å ha blitt krenket av den ansatte, må dere vurdere om dette er rett tiltak ut fra elevens behov. Det samme gjelder hvis relasjonen er så vanskelig at den ansatte ikke er motivert og ikke har tiltro til at relasjonen kan bli bedre. Hvis dette er tilfelle, bør den ansatte få direkte oppfølging og veiledning av kollegaer, skolens ledelse eller eksterne samarbeidspartnere.

Filmer

- [Filmer om aktivitetsplikten](#)
- [Tiltaksutvikling etter analyse av informasjon](#)

- Relasjoner
- Relasjonskompetanse
- Særskilt sårbarhet

Relevante ressurser

- Kompetansepakke om trygt og godt skolemiljø (modul 5)
- Vurdere kva som er best for eleven
- Gode relasjoner skaper trygge og gode skolemiljø
- Inkluderende fellesskap
- Elever med særskilt sårbarhet
- Samarbeid med hjemmet i skolemiljø saker

Regelverk

- Opplæringsloven § 12-4
- Mal for tiltaksplan/aktivitetsplan

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan jobber vi for å ha god kvalitet på undersøkelser og analyser, slik at vi kan vurdere hva som er egnede tiltak i skolemiljø saker?
- Hvordan kan vi balansere behovet for å sette inn tiltak både på individ-, gruppe-, og skolenivå samtidig?
- Hvordan kan vi sikre at tiltakene vi gjennomfører er til elevens beste og tar hensyn til elevens ønsker og interesser?
- Hvordan kan vi bidra til trygghet og tillit gjennom tilstedeværelsen vår og måten vi organiserer skolehverdagen på?